

نرخ سود امریکا از ۱۹۴۸ تا ۲۰۱۵

مایکل رابرتز / برگردان: آرام نوبخت

اداره تحلیل اقتصادی (BEA) وابسته به وزارت بازرگانی امریکا اخیراً تخمین هایش را از سرمایه ثابت خالص در اقتصاد این کشور به روزرسانی کرده و به این ترتیب فرصتی برای محاسبه نرخ سود بنا به تعریف مارکس در امریکا تا سال ۲۰۱۵ فراهم آمده است.

من تقریباً یک سال پیش در [نوشته](#) ای چنین محاسباتی را تا سال ۲۰۱۴ انجام داده بودم و دسامبر سال پیش نتایج این داده ها را به این صورت جمع بندی کردم:

«**اول**؛ روند نزولی درازمدت نرخ سود امریکا از سال ۱۹۴۵ تأیید می شود و به علاوه بنا به محاسبات مختلف، سوددهی نزدیک به سطوح حداقلی پساجنگ است. **دوم**؛ علت اصلی این تنزل بلندمدت به روشنی افزایش ترکیب ارگانیک سرمایه است، بنابراین توضیح مارکس درباره قانون گرایش نزولی نرخ سود نیز تأیید می شود. **سوم**؛ سوددهی بنا به اکثر محاسبات، اواخر دهه ۱۹۹۰ پس از بهبود "نئولیبرالی" به اوج رسید. از آن زمان به بعد نرخ سود امریکا ثابت یا رو به تنزل بوده است. و **چهارم**؛ سوددهی از حدود سال های ۲۰۱۰-۲۰۱۲ مجدداً کاهش خود را آغاز کرده. و **در نهایت**، کاهش نرخ سود امریکا اکنون راه را برای کاهش مقادیر مطلق سود باز کرده است.»

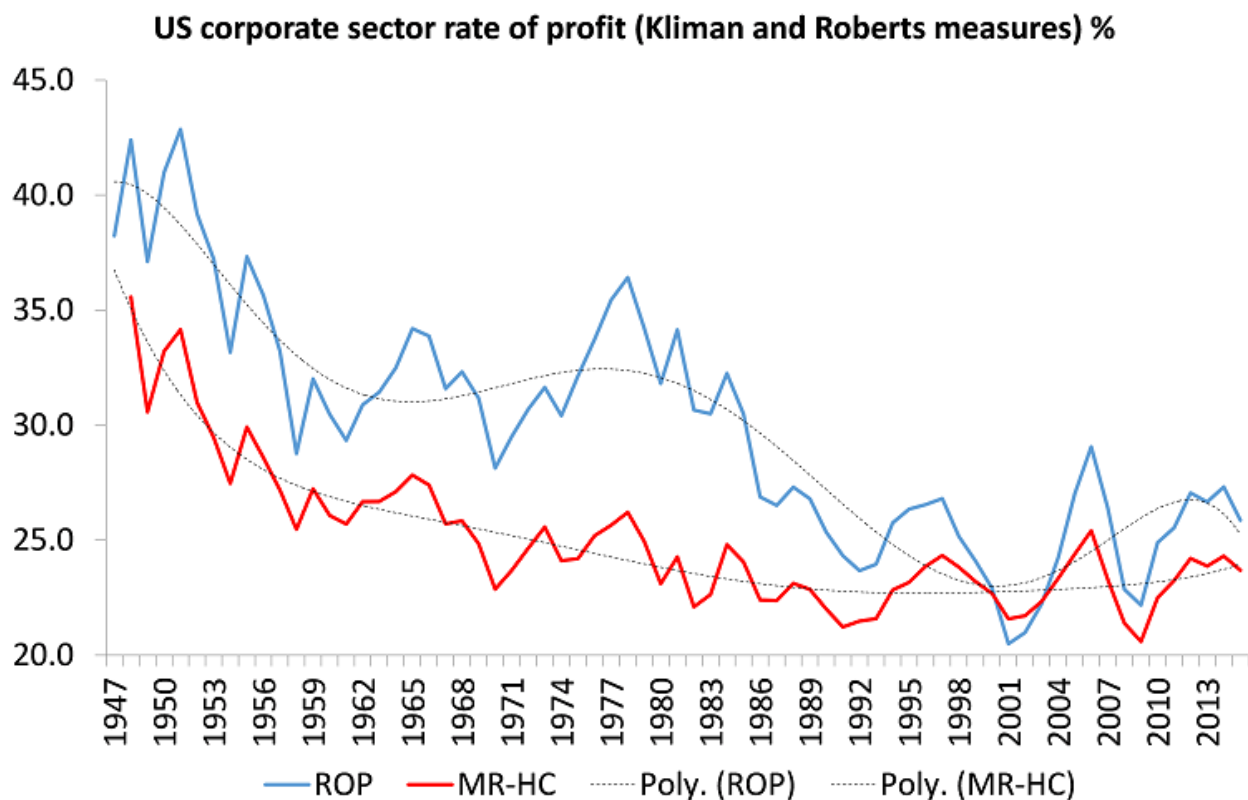
اکنون که همه داده های ۲۰۱۵ را در اختیار داریم، این نتایج را به کمک آندرس آکسلسون از سوئد مورد تجدیدنظر قرار داده ایم. آندرس یک [کتابچه راهنمای](#) دم دستی و بسیار مفید تهیه کرده است که هرکسی می تواند برای انجام محاسبه و رسیدن به همین نتایج از آن استفاده کند. به علاوه آندرس داده های ۲۰۱۵ را هم بررسی کرده است.

نتایجی که سال قبل به دست آمد تا حدود بسیار زیادی بلاتغییر باقی می ماند. در نوشته سال قبل من نرخ سود را با استفاده از فرضیات و روش های اندرو کلیمن در کتاب «[شکست تولید سرمایه داری](#)» به روز کردم. اندرو کلیمن نرخ سود را فقط برای بخش شرکت ها محاسبه و از هزینه تاریخی دارایی های ثابت خالص در مخرج کسر نرخ سود استفاده می کند. من هم از همین روش او استفاده کردم، منتها با کمی تغییرات جزئی.

به این صورت که ضمن حفظ همان هزینه تاریخی دارایی های ثابت، استهلاک را بر حسب هزینه های جاری محاسبه کردم. اگر این موارد جنبه تکنیکی دارد، شما را برای توضیح بیش تر به منابع این [مقاله](#) و [نوشته](#) های قبلی وبلاگ و همین طور کتابچه راهنمای آندرس ارجاع می دهم. به علاوه در کتاب اخیرم زیر عنوان «بحران [بلندمدت](#)»، ضمیمه ای ویژه درباره محاسبه نرخ سود آمده است.

به هر حال نتایج نرخ سود شرکت های امریکا به این شکل به نظر می رسد.

نرخ سود بخش شرکت های امریکا (کلیمن و رابرتز) بر حسب درصد

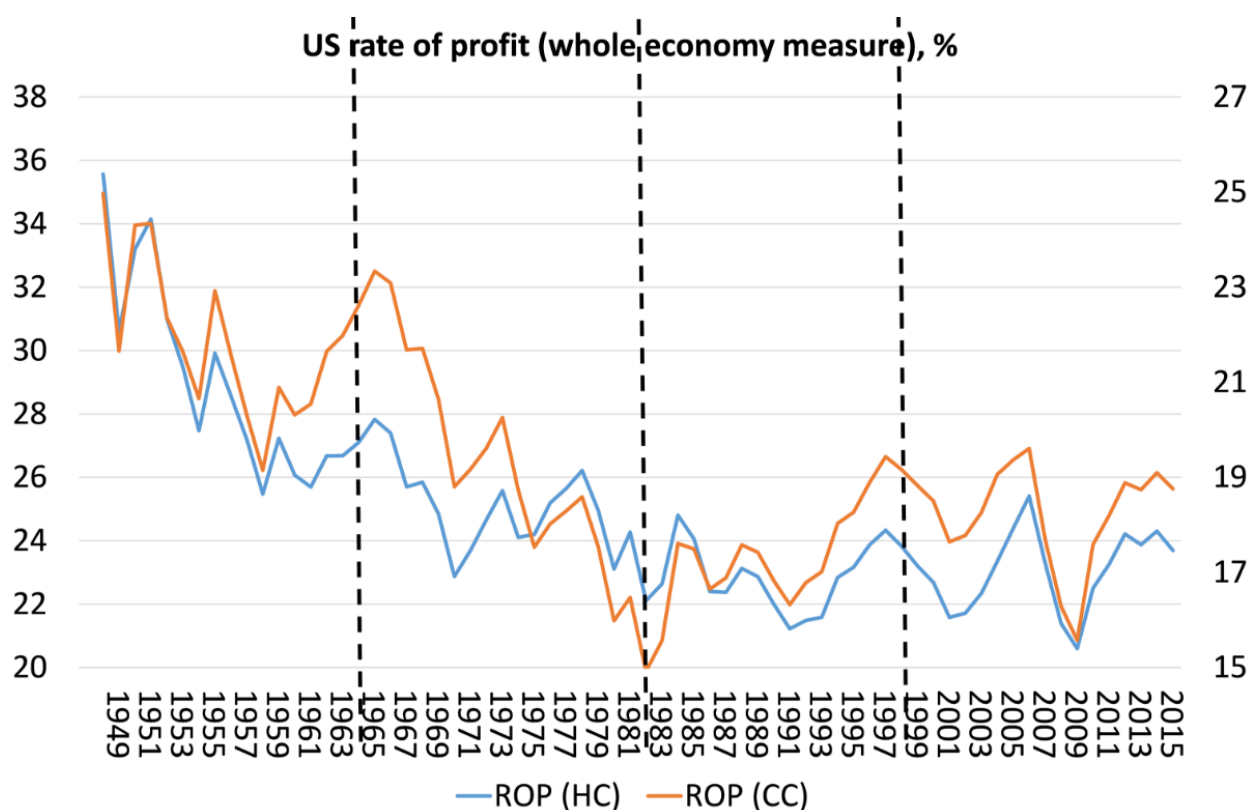

نرخ سود شرکت های امریکا طبق محاسبه کلیمن از اواخر دهه ۱۹۷۰ به یک نقطه حداقل در سال ۲۰۰۱ کاهش یافت و سپس به نظر می رسد که بهبود یافته است. اما می توان گفت که نرخ سود امریکا از اواخر دهه ۱۹۸۰ کم و بیش باثبات بود. محاسبه من با قدری ناچیز جرح و تعدیل، یک تنزل بسیار ممتد را از دهه ۱۹۸۰ یا همان «دوره نئولیبرالی» تا رسیدن به ثبات نشان می دهد. هر دو محاسبه نشان می دهند که از ۱۹۹۷ نرخ سود شرکت های امریکا لااقل ثابت (همراه با نوسانات ادواری) بوده است. به هر رو، نرخ سود

شرکت های امریکا تقریباً ۳۰ درصد پایین تر از چیزی است که بعد از جنگ جهانی دوم بود و ۲۰ درصد پایین تر از دهه ۱۹۶۰.

با این حال من ترجیح می دهم که با پیروی از فرمول معروف مارکس به صورت $S/C+V$ ، به کل ارزش اضافی ایجادشده در اقتصاد نسبت به سرمایه به کار گرفته شده نگاه کنم که شاخص بهتری برای تعیین سلامت اقتصادی سرمایه داری است. بنابراین با استفاده از کل تولید ملی، دارایی های ثابت و هزینه های جبرانی کارکنان به عنوان سرمایه متغیر، محاسبه را به «کل اقتصاد» تعمیم می دهم. در نمودار زیر نتایج محاسبه، با استفاده از هزینه های تاریخی یا جاری دارایی های ثابت، بر حسب داده های جدید تا ۲۰۱۵ آمده است.

نرخ سود امریکا (کل اقتصاد)

نمودار فوق نشان می دهد که نرخ سود امریکا در کل چهار فاز دارد: عصر طلایی سودآوری بالا پس از جنگ که سال ۱۹۶۵ به اوج رسید؛ سپس بحران سوددهی در دهه ۱۹۷۰ که در رکود سال های ۱۹۸۰-۸۲ به حداقل

رسید؛ بعد عصر نئولیبرالی بهبود یا لااقل تثبیت سوددهی آغاز می شود که کم و بیش سال ۱۹۹۷ به اوج رسید. تفاوت محاسبه بر حسب هزینه تاریخی (HC) با محاسبه بر حسب هزینه جاری (CC) در این است که نقطه حداقل سوددهی عملاً اواخر دهه ۱۹۸۰ قرار می گیرد (مانند محاسبه کلیمن)؛ و این که محاسبه بر حسب هزینه جاری همیشه حرکت صعودی یا نزولی نرخ سود را به مراتب بالاتر نشان می دهد.

آن چه درباره داده های به روز ۲۰۱۵ جالب به نظر می رسد این است که نشان می دهد نرخ سود سال ۲۰۱۵، فارغ از این که از کدام محاسبه استفاده شود، پایین تر از سال های ۲۰۱۲، ۲۰۰۶ (اوج سیکل قبلی) و ۱۹۹۷ (اوج نرخ سود بنا به اکثر محاسبات) است. بنابراین در حال حاضر یک فاز نزولی در نرخ سود وجود دارد. نظر به کاهش مقدار مطلق سود در سال کنونی، می توان انتظار کاهش بیش تر نرخ سود را در سال ۲۰۱۶ داشت. بعداً در جایی که نگاهی به محاسبات سوددهی بانک مرکزی امریکا خواهیم داشت به این موضوع باز می گردم.

می توانیم حرکت نرخ سود را به این صورت جمع بندی کنیم (۱ = نقطه مبدأ):

	۱۹۴۸- ۶۵	۱۹۶۵- ۸۲	۱۹۸۲- ۹۷	۱۹۹۷- ۲۰۱۵	۱۹۴۸- ۲۰۱۵	۲۰۰۶- ۲۰۱۵
هزینه تاریخی (HC)	۰,۷۸	۰,۷۹	۱,۱۰	۰,۹۷	۰,۶۷	۰,۹۳
هزینه جاری (CC)	۰,۹۳	۰,۶۴	۱,۳۰	۰,۹۷	۰,۷۵	۰,۹۶

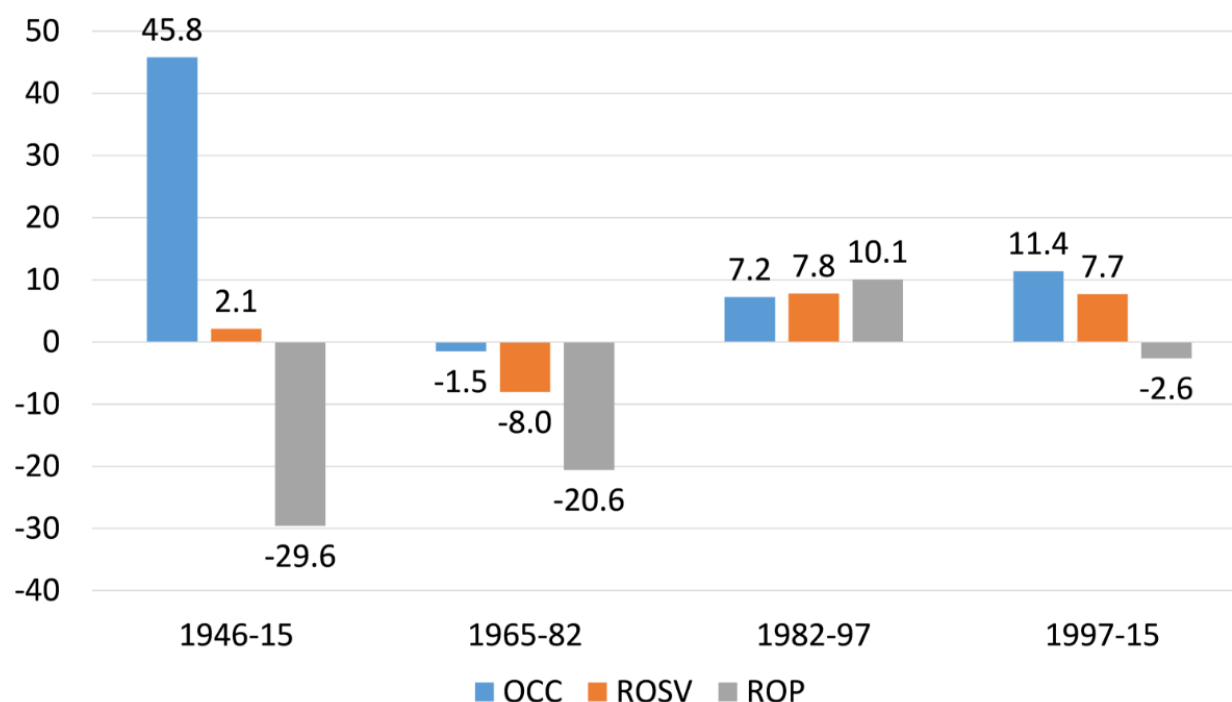
بنابراین بین سال های ۱۹۴۸ و ۲۰۱۵، نرخ سود امریکا بسته به این که دارایی های ثابت را به هزینه تاریخی (HC) برآورد می کنید یا هزینه جاری (CC)، ۲۲ الی ۳۳ درصد سقوط کرد. بین سال های ۱۹۶۵ و ۱۹۸۲ این نرخ ۲۱ الی ۳۶ درصد کاهش یافت؛ اما از ۱۹۸۲ تا ۱۹۹۷، ۱۰ الی ۳۰ درصد بالا رفت؛ و از ۱۹۹۷، ۳ درصد و از سال ۲۰۰۶، ۴ الی ۷ درصد پایین تر است.

پیش از بروز هر یک از رکودهای اقتصادی امریکا از زمان رکود بزرگ سال ۱۹۷۴-۷۵، کاهش در نرخ سو -دست کم به مدت یک سال و اغلب تا سه سال پیش از رکود- وجود داشته است (۱ = نقطه مبدأ).

	-۱۹۷۳ ۷۵	-۱۹۷۸ ۸۲	-۱۹۸۸ ۹۱	-۱۹۹۷ ۲۰۰۱	-۲۰۰۶ ۲۰۰۹
هزینه تاریخی (HC)	۰,۹۵	۰,۸۴	۰,۹۲	۰,۸۹	۰,۸۱
هزینه جاری (CC)	۰,۸۷	۰,۸۰	۰,۹۳	۰,۹۱	۰,۷۹

سال گذشته این تغییر نرخ سود را با تغییرات ترکیب ارگانیک سرمایه (دارایی های ثابت تقسیم بر هزینه جبرانی کارکنان) و نرخ ارزش اضافی (سود تقسیم بر هزینه جبرانی کارکنان) مقایسه کردم. مجدداً این کار را برای سال ۲۰۱۵ انجام دادم که قانون سوددهی مارکس را تأیید می کند. یعنی این که با افزایش سریع تر ترکیب ارگانیک سرمایه نسبت به نرخ ارزش اضافی، نرخ سود کاهش خواهد یافت و برعکس.

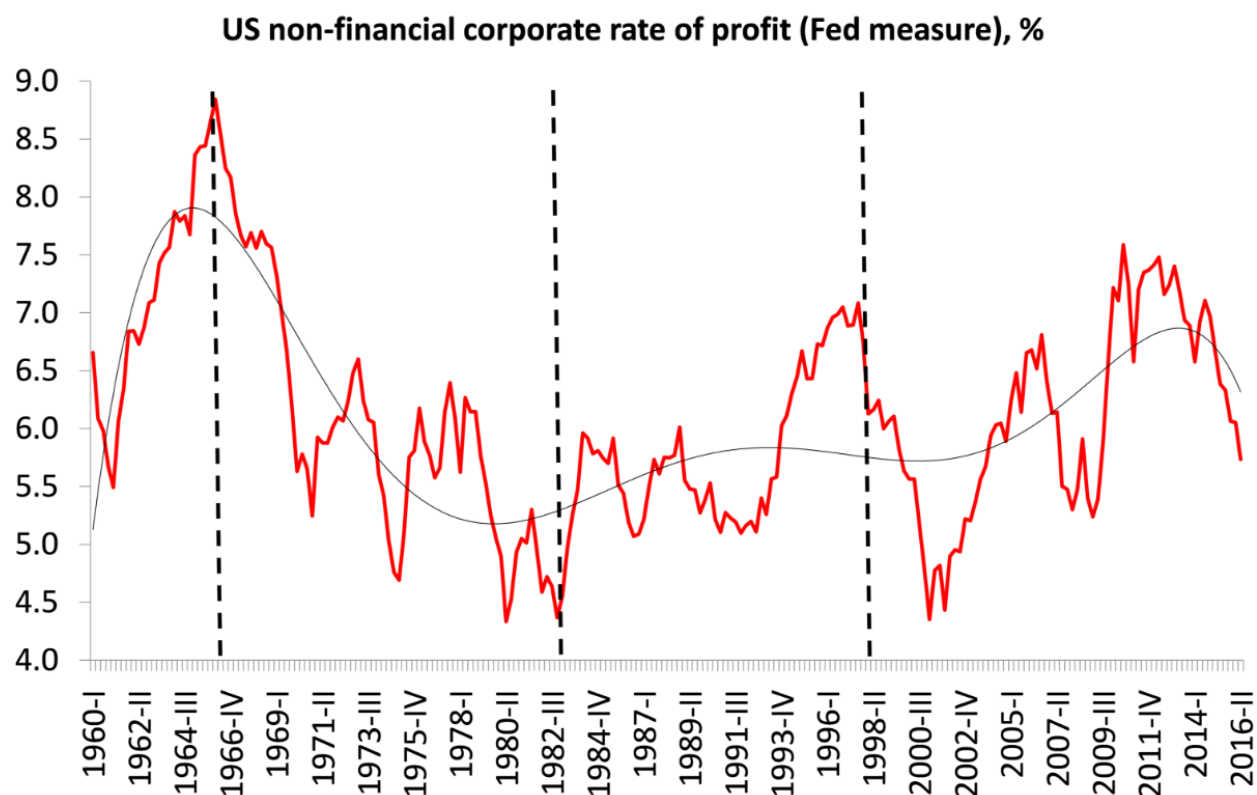
Change in organic composition of capital and rate of surplus value compared to change in rate of profit (%)

در طول کل دوره (از ۱۹۴۶ تا ۲۰۱۵)، نرخ سود ۳۰ درصد (بر حسب هزینه تاریخی) کاهش یافت، در حالی که ترکیب ارگانیک سرمایه ۴۶ درصد و نرخ استثمار ۲ درصد افزایش یافتند.

بانک مرکزی امریکا داده هایی ارائه می کند که به واسطه آن می توانیم تخمینی از نرخ سود امریکا و حتی به روزتر (تا اواسط ۲۰۱۶) به دست بیاوریم. با این حال محاسبه بانک مرکزی امریکا تنها بخش شرکت های غیرمالی را پوشش می دهد و به ۱۹۶۰ برمی گردد. در نتیجه برای محاسبه مارکیستی باید خالص مازاد عملیاتی (سود) را بر مجموع دارایی های غیر مالی و هزینه جبرانی کارکنان تقسیم کنیم. این محاسبه هم اساساً همان روندهای بلندمدتی را تأیید می کند که در محاسبه با در نظر گرفتن کل اقتصاد نشان داده شده است.

نرخ سود بخش شرکت های غیرمالی امریکا (محاسبه بانک مرکزی)

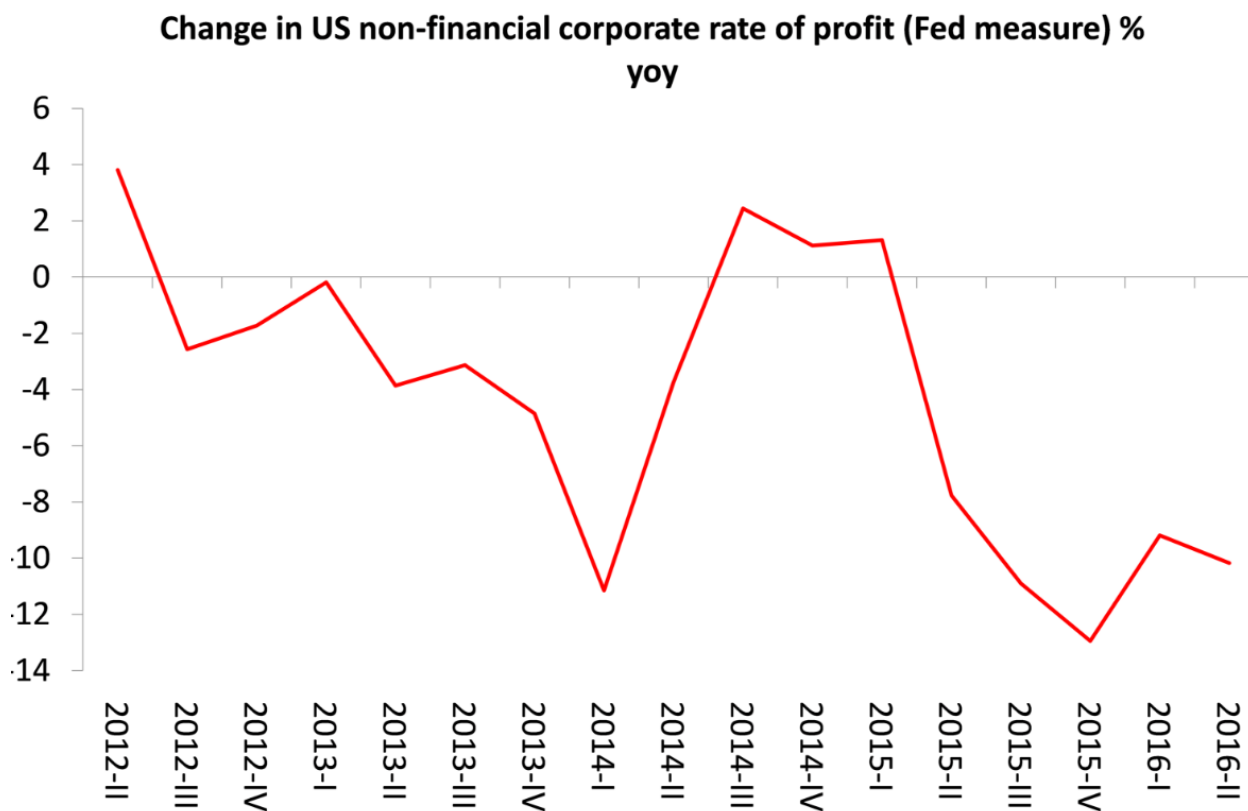

جالب تر این که محاسبه بانک مرکزی نشان می دهد که نرخ سود برای شرکت های غیر مالی، از ۲۰۱۲ و به خصوص از ۲۰۱۴ کاهش پیدا کرده است.

بنابراین همان طور که در ابتدای این نوشته گفتم، نتایج اصلی نوشته سال پیش به قوت خود باقی هستند. آن چه داده های ۲۰۱۵ اضافه می کند این است که نرخ سود امریکا (با هر محاسبه ای) در سال ۲۰۱۵ سقوط

کرد و اکنون تقریباً ۳ درصد پایین تر از سال ۲۰۱۲ است. مقادیر مطلق سود شرکت های امریکا نیز از اوایل ۲۰۱۵ رو به کاهش بوده اند و اکنون نیز هستند.

تغییر نرخ سود بخش شرکت های غیرمالی امریکا در هر سه ماهه نسبت به سه ماهه مشابه سال قبل خود (محاسبه بانک مرکزی)

نرخ سود امریکا احتمالاً امسال هم باید مجدداً کاهش یافته باشد و این کاهش طبق داده های بانک مرکزی در حال شتاب گرفتن است.

۴ اکتبر ۲۰۱۶